

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΘΕΜΑ: Γ. ΡΙΤΣΟΣ «Ρωμοσύνη»

ΟΔ. ΕΛΥΤΗΣ «Άξιον εστί»

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

1. Πρόταση διδασκαλίας
2. Τίτλος :«Η σχέση της ποίησης με την ιστορική πραγματικότητα»
- 3.Γνωστικό αντικείμενο: Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου
- 4.Διδακτική ενότητα: Νεότερη Ποίηση
5. Δημιουργός : Κατσάκη Βασιλική
- 6.Αριθμός μαθητών: 25
- 7.Χρονική διάρκεια: Δέκα (10) διδακτικές ώρες
8. Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική, διερευνητική
9. Προϋποθέσεις υλοποίησης : Για την υλοποίηση του σεναρίου είναι αναγκαία η χρήση εργαστηρίου πληροφορικής, η γνώση χειρισμού προγράμματος επεξεργασίας κειμένου (word), η χρήση προγράμματος παρουσίασης (power point), η χρήση φυλλομετρητή και η εξοικείωση των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ-ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές καλούνται

- να επικοινωνήσουν με το έργο των ποιητών, την εποχή τους, τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν το έργο τους και τις επιρροές που δέχτηκαν.
- να γνωρίσουν δύο σημαντικούς νεοέλληνες ποιητές, αφού θα ασχοληθούν με τη ζωή και το έργο τους.
- να κατανοήσουν με την πλοήγησή τους στο διαδίκτυο, σε εικόνες και πληροφορίες, τον αγώνα των ελλήνων για την ελευθερία και το δίκαιο.

Γ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ

1. Σε επίπεδο κλασικού γραμματισμού
 - Οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με τη ζωή και το έργο του Γ. Ρίτσου.
 - Οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με τη ζωή και το έργο του Οδ. Ελύτη.
 - Να κατανοήσουν τις ιδέες και τους προβληματισμούς που εκφράζουν.

- Να κάνουν συγκριτική θεώρηση των ποιημάτων που τους δίνονται και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσά τους.
- Να κατανοήσουν τη συνομιλία της ποίησης με άλλες τέχνες, όπως η μουσική και η ζωγραφική

2. Σε επίπεδο νέου γραμματισμού

- Να εξοικειωθούν με τη διαδικασία διερεύνησης στο διαδίκτυο και να ασκηθούν στην πρόσληψη γνώσης μέσα από αυτή τη διερεύνηση.
- Να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει από το μάθημα της πληροφορικής στην ευρύτερη μαθησιακή διαδικασία.
- Να δράσουν ομαδοσυνεργατικά

3. Σε επίπεδο κριτικού γραμματισμού

- Να αναπτύξουν την ικανότητα αξιολόγησης και αξιοποίησης πληροφοριών
- Να ασκηθούν στην κριτική σκέψη
- Να προβάλλουν και τις προσωπικές τους δεξιότητες

Δ. ΕΡΓΑΛΕΙΑ

- Εργαστήριο πληροφορικής
- Προβολέας
- Φυλλομετρητής
- Λογισμικό επεξεργασίας κειμένου
- Λογισμικό παρουσιάσεων

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Προετοιμασία

- Οι μαθητές θα εργαστούν στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου.
- Χωρίζονται σε ομάδες 5 ατόμων.
- Σε κάθε ομάδα θα αντιστοιχούν δύο υπολογιστές για να έχουν πιο γρήγορα αποτελέσματα.
- Πριν οι μαθητές μπουν στο εργαστήριο, θα εγκατασταθούν τα φύλλα εργασίας στους υπολογιστές κάθε ομάδας καθώς και τα φύλλα εργασίας και οι προτεινόμενες ιστοσελίδες των άλλων ομάδων για να μπορούν όλοι οι μαθητές να παρακολουθούν τις υπόλοιπες ομάδες, όταν θα παρουσιάζουν τις εργασίες τους.
- Οι εργασίες της κάθε ομάδας θα αποθηκεύονται στην επιφάνεια εργασίας του κάθε υπολογιστή αλλά και στα email των μαθητών ή σε ηλεκτρονικά αποθηκευτικά μέσα για να ολοκληρώνονται οι εργασίες και εκτός σχολικού προγράμματος.

Μεθοδολογία διδασκαλίας και ενδεικτική κατανομή χρόνου

Αφετηρία

1^η διδακτική ώρα

Οι μαθητές θα παρακολουθήσουν ταινία – αυτοβιογραφικό ντοκιμαντέρ για τον Γ. Ρίτσο σκηνοθετημένο από τον Γιώργο και την Ηρώ Σγουράκη.

Ταινία-αυτοβιογραφικό ντοκιμαντέρ για τον Γιάννη Ρίτσο, σκηνοθετημένο από τον Γιώργο και Ηρώ Σγουράκη, 1984

2^η διδακτική ώρα

Όλες οι ομάδες θα παρακολουθήσουν αφιέρωμα στον ποιητή Οδυσσέα Ελύτη από τον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ
ελυτης ΣΚΑΙ

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο ΣΤΑΔΙΟ

3^η-4^η διδακτική ώρα

1^ο Φύλλο Εργασίας

Ομάδα Α

Να δημιουργήσετε μια παρουσίαση σε μορφή power point στην οποία θα παρουσιάσετε τα πιο σημαντικά γεγονότα της ζωής του ποιητή Γ. Ρίτσου

Μπορείτε να μελετήσετε τις παρακάτω σελίδες:

<http://ritsos.ekebi.gr/stoixeia.asp>

<http://el.wikipedia.org/wiki/ritsos>

Ομάδα Β

Να δημιουργήσετε μια παρουσίαση σε μορφή χρονολογικού πίνακα στην οποία θα παρουσιάσετε πληροφορίες σχετικές με το έργο του ποιητή Γ. Ρίτσου.

Μπορείτε να μελετήσετε τις παρακάτω σελίδες:

<http://ritsos.ekebi.gr/stoixeia.asp>

<http://el.wikipedia.org/wiki/ritsos>

Για τη δημιουργία ενός χρονολογικού πίνακα μπορείτε να ακολουθήσετε τις ακόλουθες μορφές:

http://www.timerime.com/en/page/my_timerime/739/

<http://www.tiki-toki.com/account/>

Ομάδα Γ

Να δημιουργήσετε μια παρουσίαση σε μορφή power point στην οποία θα παρουσιάσετε τα πιο σημαντικά γεγονότα της ζωής του ποιητή Οδυσσέα Ελύτη
Μπορείτε να μελετήσετε τις παρακάτω σελίδες:

<http://el.wikipedia.org/wiki/ελυτης>

<http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1994/09/25091994.pdf>

Ομάδα Δ

Να δημιουργήσετε μια παρουσίαση σε μορφή χρονολογικού πίνακα στην οποία θα παρουσιάσετε πληροφορίες σχετικές με το έργο του ποιητή Οδυσσέα Ελύτη

Μπορείτε να μελετήσετε τις παρακάτω σελίδες:

<http://el.wikipedia.org/wiki/ελυτης>

<http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1994/09/25091994.pdf>

Για τη δημιουργία ενός χρονολογικού πίνακα μπορείτε να ακολουθήσετε τις ακόλουθες μορφές:

http://www.timerime.com/en/page/my_timerime/739/

<http://www.tiki-toki.com/account/>

Ομάδα Ε

Να παρουσιάσετε σε μορφή power point τις ιστορικές πληροφορίες που θα βρείτε στις ακόλουθες ιστοσελίδες. Σκοπός σας είναι να συμπληρώσετε τα εισαγωγικά σημειώματα των ποιημάτων που δίνονται στο σχολικό μας βιβλίο με επιπλέον ιστορικά στοιχεία, για να γίνει κατανοητή η εποχή στην οποία αναφέρονται τα ποιήματα.

Μπορείτε να μελετήσετε τις παρακάτω σελίδες:

<http://el.wikipedia.org/wiki/1941-1944>

http://el.wikipedia.org/wiki/μεγαλος_λιμος

http://www.ime.gr/chronos/14/gr/1940_1945/πεινα

http://www.ime.gr/chronos/14/gr/1940_1945/resistance/αντισταση

Μπορείτε να επιλέξετε εικόνες από την ακόλουθη σελίδα

[Κατοχή εικόνες](#)

5^η διδακτική ώρα

Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους.

2^ο ΣΤΑΔΙΟ

6^η διδακτική ώρα

2^ο Φύλλο Εργασίας (Κοινό για όλες τις ομάδες)

Πότε, πού και για ποιους λόγους εμφανίστηκε το κίνημα του υπερρεαλισμού;

Ποιοι είναι οι κυριότεροι εκπρόσωποι του κινήματος στην Ευρώπη;

Ποιοι είναι οι κυριότεροι εκπρόσωποι του κινήματος στην Ελλάδα;

Να καταγράψετε 4 βασικά χαρακτηριστικά του υπερρεαλισμού.

1. Επισκεφτείτε τη σελίδα www.greek-language.gr
Επιλέξτε Νεοελληνική Λογοτεχνία
Επιλέξτε πρόσωπα και θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
Επιλέξτε ρεύματα/κινήματα
Επιλέξτε υπερρεαλισμός ή

<http://www.greek-language.gr/υπερρεαλισμός>

2. <http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/2002/07/07072002.pdf>

3. <http://el.wikipedia.org/wiki/υπερρεαλισμός>

Μπορείτε να επιλέξετε υπερρεαλιστικούς πίνακες από την ακόλουθη σελίδα:

https://www.google.gr/υπερρεαλισμός_εικόνες

Να παρουσιάσετε σε μορφή power point τα αποτελέσματα της εργασίας σας. (4 διαφάνειες)

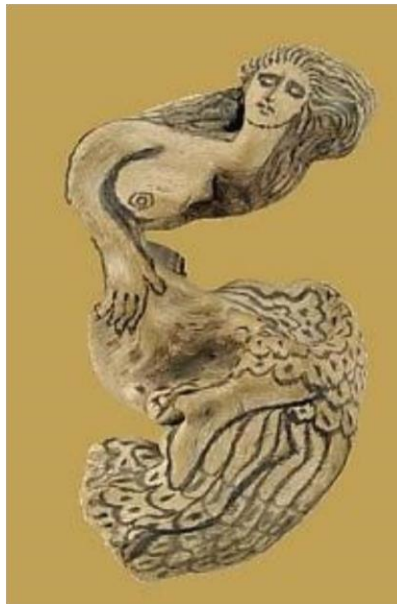
Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους.

7^η διδακτική ώρα

3^ο Φύλλο Εργασίας

Ομάδα Α

- α) Γιατί ο Γ. Ρίτσος στα χρόνια της εξορίας του υποχρεώθηκε να επιλέξει τη ζωγραφική πάνω σε πέτρες για να εκφραστεί;
β) Ποια θέματα επιλέγει να προβάλλει μέσω της ζωγραφικής αυτής και γιατί;

<https://www.google.gr/search?q=πέτρες+ρίτσος>

Να συμβουλευτείτε τα ακόλουθα κείμενα.

Μια “ζωγραφική-γλυπτική”

Ο Γιάννης Ρίτσος, ο ποιητής της Ρωμοσύνης, ένας από τους πιο σπουδαίους που έχουμε στην ελληνική λογοτεχνία, ένας πραγματικά μεγάλος Έλληνας. Τα ποιήματά του είναι από τα πιο γνωστά και πιο τραγουδισμένα. Και βραβευμένα σε όλο τον κόσμο. Αλλά ο Ρίτσος είχε κι άλλο ταλέντο, λιγότερο γνωστό -ζωγράφιζε. Μια “ζωγραφική-γλυπτική”, όπως έλεγε ο ίδιος: «Έκανα μια, θα λέγαμε, ζωγραφική γλυπτική. Ξαφνικά μου έρχονταν μορφές ελληνικές οι οποίες σχετίζονταν με την αρχαία Ελλάδα, με τις αρχαιοελληνικές μορφές. Κάποτε ακολουθούσα τη γραφή της Κνωσού, κάποτε την κλασική... Μόνο ανθρώπινες μορφές κι ανθρώπινα σώματα, ποτέ τοπία. Σώματα ως επί το πλείστον γυμνά, ανθρώπινες μορφές και το πολύ πολύ άλογα».

Διαλέγοντας ως υλικά την πέτρα και το ξύλο, τα βότσαλα και τις ρίζες που ξεβράζει το κύμα ο ποιητής έμοιαζε να ελευθερώνει τα κρυμμένα τους μυστικά. Όπως σημειώνει ο Γ. Τσαρούχης «Το θέμα του είναι ένα σ' ό,τι σχεδίασε και ζωγράφισε: η ανθρώπινη μορφή, που

παλεύει με την αγριότητα του κόσμου για να αγριέψει και η ίδια στο τέλος και να γίνει τερατώδης και αλόπητη. Μα μέσα απ' την αγριάδα και τη σκληρότητα, σαν σπίθα μέσα στη στάχτη, υπάρχει ατόφια αγάπη και, σαν περαστική αστραπή, ο έρωτας, πέρα από την εγκράτεια και την απόλαυση. Ο έρωσ που δημιουργεί τον κόσμο».

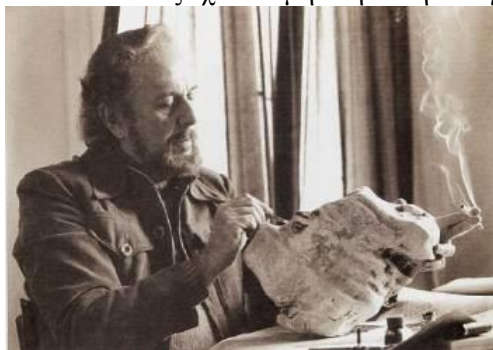

Στα έργα αυτά, δημιουργήματα τα περισσότερα της εξορίας, ο Γ. Ρίτσος διοχέτευσε την απελπισία του αλλά και τις άβυσσες ελπίδες του. Ζωγράφησε την ασχήμια, αλλά και την αγάπη του για τη ζωή και την ομορφιά. Αποτύπωσε τη μοναξιά του αλλά και τη βαθιά του πίστη στον άνθρωπο. «Ο Ρίτσος αναζητεί και ανακαλεί πάνω στις πέτρες του τον χαμένο παράδεισο: έναν κόσμο αιώνιας και αμάραντης νιότης, ερατεινά κορίτσια και αθλητικά αγόρια με ελληνικές κατατομές, εμπνευσμένες από την αρχαία αγγειογραφία» σημειώνει η Μαρίνα Λαμπράκη – Πλάκα. «Το τραγικό του βίωμα ο ποιητής το αποτύπωσε σχεδόν αποκλειστικά και με μεγάλη εκφραστική ένταση στις ρίζες από καλάμια. Οι ίδιες οι ρίζες, βασανιστικές, ροζιασμένες του υπαγόρευαν τις μορφές που ανέσυρε με ελάχιστες γραμμές μέσα από τα

πάθη του ξύλου. Γιατί οι ρίζες έχουν πάνω τους τα ίχνη του χρόνου, της φθοράς, του γήρατος. Έτσι βγήκαν αυτές οι μαρτυρικές φυσιογνωμίες, που ανταποκρίνονται στα πάθη του ποιητή, στα πάθη του λαού μας».

“Μόλις πρωτομπεί κανείς στο σπίτι του Ρίτσου έχει την εντύπωση πως μπαίνει σ' ένα πρωτότυπο μουσείο. Τα τραπέζια, οι καρέκλες, οι τοίχοι, ακόμη και το πάτωμα έχουν κατακλυσθεί από τα έργα που φτιάχνει με τα χέρια του ο ποιητής. Πίνακες με σινική μελάνη σε καφετιά χρώματα, που θυμίζουν βυθό ή μικροσκοπική εξαίταση της ζωής, ρίζες θάμνων σε φανταστικά σχήματα, κόκκαλα ζώων ζωγραφισμένα με το χέρι και πέτρες... δεκάδες πέτρες σ' όλα τα σχήματα και τα μεγέθη.

Οι ζωγραφισμένες πέτρες του Ρίτσου, διαλεγμένες με στοργή από τον ίδιο σε στιγμές ανάπαυλας, στην παραλία της Σάμου, κι ύστερα σφραγισμένες μ' εκείνη την εντελώς δική του προσωπικότητα, με μορφές αρχαϊκές, πρόσωπα, που λες και απαγγέλουν στίχους του ποιητή... ή χορικά αρχαίου δράματος, έχουν κι αυτές ξεπεράσει τα σύνορα της Ελλάδας. Δύο απ' αυτές έχουν τιμητική θέση στο γραφείο του Αραγκόν.

«Πολλοί έρχονται και μου ζητούν να κάνω έκθεση με όλα αυτά, λέει ο Ρίτσος, και με το χέρι δείχνει τα πέτρινα και τα κοκκάλινα έργα του, που έχουν πια κατακλύσει το σπίτι. Πρόσφατα ήρθε ένας εκπρόσωπος μιας γκαλερί του Παρισιού... Ωστόσο

δε θέλω, αυτά είναι πάρεγα, δεν είναι η δουλειά μου».

Πώς αλήθεια αντικρύζει τα ζωγραφικά του έργα ο Ρίτσος; Μας το λέει ο ίδιος. Πολύ πρόσφατα κυκλοφόρησε από τα εκδοτικά “Κέδρος” η δέκατη τρίτη έκδοση του βιβλίου του Κώστα Βάρναλη “η αληθινή απολογία του Σωκράτη” με εικονογράφηση Γιάννη Ρίτσου. Σ’ ένα σύντομο πρόλογο για την εικονογράφηση του βιβλίου ο Ρίτσος λέει για τη ζωγραφική του: *«Δεν είμαι ζωγράφος, παρ’ ότι απ’ τα πρώτα παιδικά χρόνια μου ασχολούμαι με τη ζωγραφική στο διάλειμμα της συγγραφικής δουλειάς μου. Αυτό το “στα διαλείμματα” δηλώνει καθαρά τον ανεύθυνο ερασιτεχνισμό αυτής μου της ασχολίας».*

Ωστόσο, οι ζωγραφισμένες πέτρες του Ρίτσου είχαν κάνει όλο το δρόμο ως το Παρίσι, για να εκτεθούν στο χώρο όπου είχε ανέβει η “Ρωμοσύνη”. Και εντυπωσίασαν!”

Το παραπάνω απόσπασμα είναι από αφιέρωμα της εφημερίδας Ριζοσπάστης με ημερομηνία 26/01/1975 - αρχείο της εφημερίδας.

*«Ποίηση και Εικόνα»
του Γ. Ρίτσου*

Αυτές οι πέτρες έχουν ζωγραφιστεί οι περισσότερες στην εξορία. Στην τελευταία μου εξορία, στη Γυάρο. Και γιατί; Γιατί δεν υπήρχε καθόλου ζωγραφικό υλικό. Ούτε δυνατότητα να προμηθευτούμε υπήρχε, ούτε από την άλλη μεριά η δυνατότητα να πραγματοποιήσουμε ζωγραφική. Ένα χαρτί μας το’ παίρναν και μας το’ σκίζαν. Έτσι καταφύγαμε στο πιο αθώο και το πιο άφθονο υλικό που υπήρχε. Όλες οι ακρογιαλιές ης Ελλάδας και οι πιο δύσβατες, είναι γεμάτες πέτρες. Κι έτσι είχαμε άφθονο υλικό... Αυτό κράτησε χρόνια και χρόνια. Και ύστερα στο Παρθένι της Λέρου κι ύστερα όταν έφυγα στην εξορία κι ύστερα όταν ήμουν κατ’ οίκον περιορισμό εδώ στο Καρλόβασι της Σάμου, συνέχισα αυτή τη δουλειά. Έτσι, στην περίοδο της εξορίας οι πέτρες ήταν φιλικές προσφορές, που μας έδωσαν τη χαρά να μπορούμε να εκφραστούμε. Και τις πέτρες δεν μπορούσαν ούτε να τις κρύψουν ούτε να τις κομματιάσουν ούτε να τις πετάξουν. Άλλωστε οι παραστάσεις που έφτιαχνα πάνω στις πέτρες δεν ήταν ενοχοποιητικές γι’ αυτούς. Δεν έδειχνα σκηνές βασανιστηρίων, ούτε σκηνές σκληρές, αγροίκες, αλλά έδειχνα ωραία πρόσωπα νεανικά κοριτσιών και αγοριών και πολλά γυμνά -ανθρώπινο σώμα- αντιπαραθέτοντας στην αγριότητα, στη σκληρότητα, στη βία στην καταπίεση, την πίστη ότι υπάρχει ο έρωτας, υπάρχει η ομορφιά, υπάρχει η ζωή. Αυτό δεν το καταλάβαιναν οι εχθροί, ότι έκανα μίαν αντίσταση, μια μάχη μ’ αυτόν τον τρόπο και μάλιστα την περισσότερο αποτελεσματική γιατί δεν άφηνα τους ανθρώπους ν’ απελπιστούν. Η ζωγραφική αυτή πάνω στην πέτρα, η ομορφιά που αναδεικνυόταν απ’ αυτές τις πέτρες έλεγαν: « Παρόλ’ αυτά η ζωή αξίζει για να τη ζήσουμε και αξίζει να πολεμήσουμε, ν’ αγωνιστούμε για να την φτιάξουμε καλύτερη να τη χαίρεται όλος ο κόσμος». Αυτή ήταν πάντα η προσπάθεια είτε το’ ξερα είτε δεν το’ ξερα, είτε το’ θελα είτε δεν το’ θελα, αυτή ήταν η λειτουργία της τέχνης μου...

Ομάδα Β

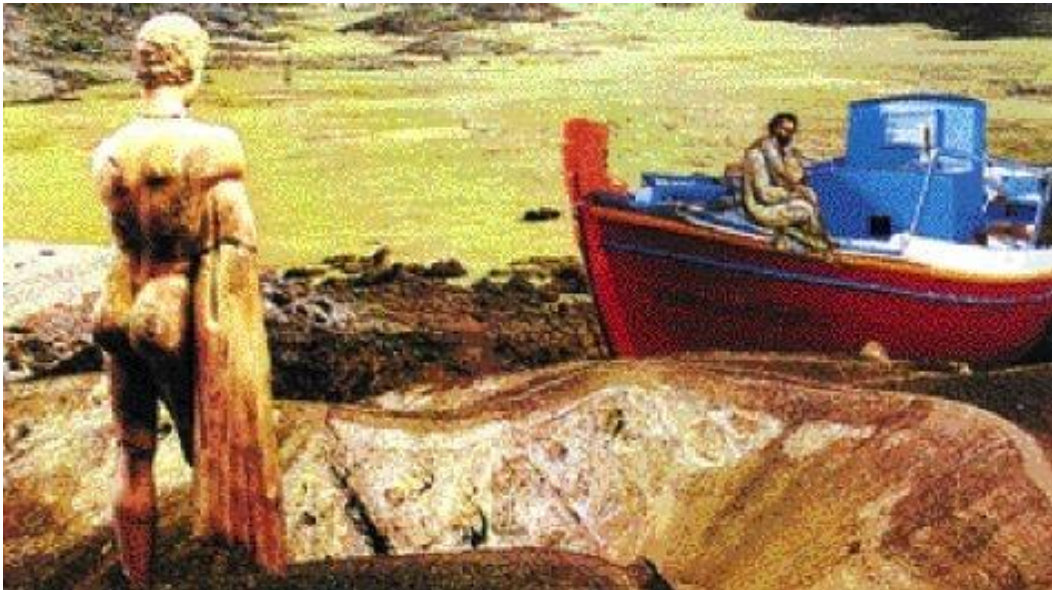
Να δημιουργήσετε μια αφίσα στην οποία θα παρουσιάσετε τις πέτρες που ζωγράφισε ο Γ. Ρίτσος στα χρόνια της εξορίας του.

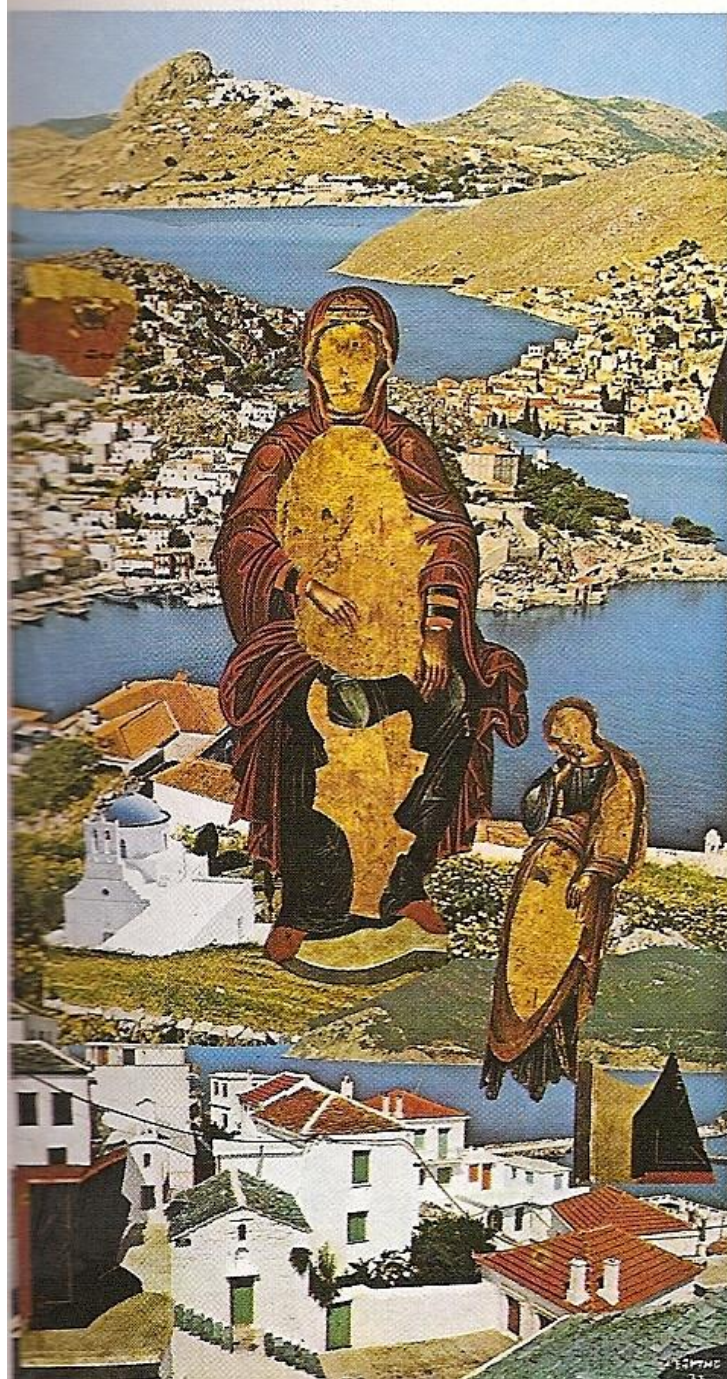
<https://www.google.gr/search?q=πέτρες+ρίτσος>

Ομάδα Γ

Ποια στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού προβάλλει ο Οδυσσέας Ελύτης με τα κολάζ που δημιούργησε;

<https://www.google.gr/search> κολάζ ελύτης

Ομάδα Δ

Να δημιουργήσετε μια αφίσα στην οποία θα παρουσιάσετε τα κολάζ που δημιούργησε ο Ελύτης.

<https://www.google.gr/search> κολάζ ελύτης

Ομάδα Ε

Να δημιουργήσετε μια αφίσα στην οποία θα παρουσιάσετε υπερρεαλιστικούς πίνακες του Εγγονόπουλου.

<https://www.google.gr/search> Εγγονόπουλος πίνακες

Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους

3^ο ΣΤΑΔΙΟ

7^Η και 8^Η διδασκτική ώρα

4^ο Φύλλο Εργασίας (Κοινό για όλες τις ομάδες)

Οι μαθητές θα ακούσουν τον ίδιο τον ποιητή να απαγγέλει απόσπασμα της «Ρωμοσύνης»

<https://www.youtube.com/watch?v=4ODFtVqIzTo>

Γιάννης Ρίτσος - Ρωμιοσύνη

Αὐτὰ τὰ δέντρα δὲ βολεύονται μὲ λιγότερο οὐρανό,
αὐτὲς οἱ πέτρες δὲ βολεύονται κάτου ἀπ' τὰ ξένα βήματα,
αὐτὰ τὰ πρόσωπα δὲ βολεύονται παρὰ μόνο στὸν ἥλιο,
αὐτὲς οἱ καρδιὲς δὲ βολεύονται παρὰ μόνο στὸ δίκιο.

Ἐτοῦτο τὸ τοπίο εἶναι σκληρὸ σὰν τὴ σιωπὴ,
σφίγγει στὸν κόρφο του τὰ πυρωμένα του λιθάρια,
σφίγγει στὸ φῶς τὶς ὀρφανὲς ἐλιές του καὶ τ' ἀμπέλια του,
σφίγγει τὰ δόντια. Δὲν ὑπάρχει νερό. Μονάχα φῶς.
Ὁ δρόμος χάνεται στὸ φῶς κι ὁ ἴσκιος τῆς μάντρας εἶναι σίδηρο.
Μαρμάρωσαν τὰ δέντρα, τὰ ποτάμια κ' οἱ φωνὲς μὲς στὸν ἀσβέστη τοῦ ἡλίου.
Ἡ ρίζα σκοντάφτει στὸ μάρμαρο. Τὰ σκονισμένα σκοίνα.
Τὸ μουλάρι κι ὁ βράχος. Λαχανιάζουν. Δὲν ὑπάρχει νερό.
Ὅλοι διψᾶνε. Χρόνια τώρα. Ὅλοι μασᾶνε μία μπουκιὰ οὐρανὸ πάνου ἀπ' τὴν πίκρα τους.
Τὰ μάτια τους εἶναι κόκκινα ἀπ' τὴν ἀγρύπνια,
μία βαθειὰ χαρακιὰ σφηνωμένη ἀνάμεσα στὰ φρύδια τους
σὰν ἓνα κυπαρίσσι ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ τὸ λιόγεμα.

Τὸ χέρι τους εἶναι κολλημένο στὸ ντουφέκι
τὸ ντουφέκι εἶναι συνέχεια τοῦ χεριοῦ τους
τὸ χέρι τους εἶναι συνέχεια τῆς ψυχῆς τους -
ἔχουν στὰ χεῖλια τους ἀπάνου τὸ θυμὸ
κ' ἔχουνε τὸν καημὸ βαθιὰ-βαθιὰ στὰ μάτια τους
σὰν ἓνα ἀστὲρι σὲ μία γουῖβα ἀλάτι.

Ὅταν σφίγγουν τὸ χέρι, ὁ ἥλιος εἶναι βέβαιος γιὰ τὸν κόσμον
ὅταν χαμογελᾶνε, ἓνα μικρὸ χελιδόνι φεύγει μὲς ἀπ' τ' ἄγρια γένειά τους
ὅταν κοιμοῦνται, δώδεκα ἄστρα πέφτουν ἀπ' τὶς ἄδειες τσέπες τους
ὅταν σκοτώνονται, ἡ ζωὴ τραβάει τὴν ἀνηφόρα μὲ σημαῖες καὶ μὲ ταμποῦρα.

Τόσα χρόνια ὅλοι πεινᾶνε, ὅλοι διψᾶνε, ὅλοι σκοτώνονται
πολιορκημένοι ἀπὸ στεριά καὶ θάλασσα,
ἔφαγε ἢ κάψα τὰ χωράφια τους κ' ἡ ἀρμύρα πότισε τὰ σπίτια τους
ὁ ἀγέρας ἔριξε τὶς πόρτες τους καὶ τὶς λίγες πασχαλιὲς τῆς πλατείας
ἀπὸ τὶς τρῦπες τοῦ πανωφοριοῦ τους μπαινοβγαίνει ὁ θάνατος
ἢ γλῶσσα τους εἶναι στυφὴ σὰν τὸ κυπαρισσόμηλο
πέθαναν τὰ σκυλιά τους τυλιγμένα στὸν ἴσκιο τους
ἢ βροχὴ χτυπάει στὰ κόκκαλά τους.

Πάνου στὰ караούλια πετρωμένοι καπνίζουν τὴ σβουνιά καὶ τὴ νύχτα
βιγλίζοντας τὸ μανιασμένο πέλαγο ὅπου βούλιαξε
τὸ σπασμένο κατάρτι τοῦ φεγγαριοῦ.

Το ψωμὶ σώθηκε, τὰ βόλια σώθηκαν,
γεμίζουν τώρα τὰ κανόνια τους μόνο μὲ τὴν καρδιά τους.

Τόσα χρόνια πολιορκημένοι ἀπὸ στεριά καὶ θάλασσα
ὅλοι πεινᾶνε, ὅλοι σκοτώνονται καὶ κανένας δὲν πέθανε -
πάνου στὰ караούλια λάμπουνε τὰ μάτια τους,
μία μεγάλη σημαία, μία μεγάλη φωτιὰ κατακόκκινη
καὶ κάθε αὐγὴ χιλιάδες περιστέρια φεύγουν ἀπ' τὰ χέρια τους
γιὰ τὶς τέσσερις πόρτες τοῦ ὀρίζοντα.

1. Ποιοι στίχοι αναφέρονται στο τοπίο και ποιοι στους ανθρώπους;

Τοπίο	Άνθρωποι

2. Να ακούσετε το ποίημα μελοποιημένο από τον Μίκη Θεοδωράκη

<https://www.youtube.com/watch?v=q1IvwbdPw>

α) Ποια στοιχεία στιχουργικής πιστεύετε ότι βοήθησαν στην μελοποίηση του ποιήματος;

β) Σε τι συνέβαλε η μελοποίηση του ποιήματος;

3. Να γράψετε 4 μεταφορές και 3 παρομοιώσεις του ποιήματος και να προσδιορίσετε τη λειτουργία τους.

Μεταφορές	Λειτουργία

Παρομοιώσεις	Λειτουργία

4. Να γράψετε 4 στίχους του ποιήματος που παραπέμπουν στην υπερρεαλιστική γραφή.

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΑΠΟ ΤΗ «Ρωμοσύνη»

5. Πώς αντέδρασαν οι Έλληνες, σύμφωνα με τον ποιητή, στη γερμανική κατοχή και στην επιβολή του ναζισμού στην Ελλάδα;

6. Σύμφωνα με τα κείμενα που σας δίνονται α) να προσδιορίσετε σε ποιες χρονικές περιόδους χρησιμοποιούνται κυρίως οι λέξεις τουφέκι και βίγλα

β) γιατί ο ποιητής, μέσω των λέξεων αυτών, παραπέμπει και σε αυτές τις ιστορικές περιόδους;

ντουφέκι

<http://el.wikisource.org/ντουφέκι>

- Άλωση της Τριπολιτσάς

στο τουφέκι, και δεκαπέντε στ'άλογο, διπλούς στο μετερίζι. - Τώρα να ιδήτε, φώναξε τότε ο Κολοκοτρώνης, να ιδήτ' ελληνικά σπαθιά και κλέφτικα τουφέκια, πώς

- Ύμνος εις την Ελευθερίαν

να 'βρη ή συμφορά! Κατεβαίνουνε, και ανάφτει τοῦ πολέμου ἀναλαμπῆ· τὸ τουφεκιάνάβει, ἀστράφτει, λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί. Γιατί ή μάχη ἐστάθει ὀλίγη;

- Ο Ιμπραϊμής κι ο Κιουταχής

παλληκάρια μου τα θάψαν οι συντρόφοι, τα 'λυωσε των Ελλήνωνε το βροντερό τουφέκι, και τώρα αν ξεσκεπάζαν του τάφου τους την πλάκα, και εζώνουνταν τα έρημα

- Της Δέσπως

Αχός βαρύς ακούεται, πολλά τουφέκια πέφτουν. Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι; Ουδέ σε γάμο ρίχνονται ουδέ σε χαροκόπι. η Δέσπω κάνει πόλεμο με

- Δέσπω

Τ' άτιμα δάκρυα Δεν είν' για μας Τα τέκνα αθάνατα Της 'λευθεριάς Να το τουφεκιμας, Να το σπαθί, Εδώ είναι ο θρόνος μας Κ' εδώ η τιμή Ο Λάμπρος φτάνει

- Χορεύουν τα κλεφτόπουλα

μόν' τ' άρματα συγύραγε και το σπαθί τροχάει: - Σπαθάκι μου περήφανο, τουφέκι καριοφύλι, πολλές βολές με γλίτωσες, και τώρα τούτ' την ώρα, να σ' ασημώσω

- Της Λένως Μπότσαρη

την επήραν σκλάβα. Μόν πήρε δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια,
σέρνειτουφέκι σισανέ κ' εγγλέζικα κουμπούρια, έχει και 'ς τη μεσούλα της σπαθί
μαλαματένιο

- Μαριγή του Αργύρη Εφταλίωτη

Βίγλα

<http://el.wikisource.org/βίγλα>

- Του μικρού βλαχόπουλου

τη βίγλα να βιγλίσης, αν είν' πενήντα κ' εκατό χύσου μακέλλεψέ τους, κι' αν είναι
περισσότεροι, γύρισε μίλησε μας." Επήγε το Βλαχόπουλο στη βίγλα να βιγλίση

- Αλεξιάς/Βιβλίο 6

κατέχοντας πεποίηκε, και τὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκάλας μέχρι τῆς
καλουμένης Βίγλας διήκοντα ἐργαστήρια καὶ τὰς ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου
ἐμπεριεχομένας

	Ιστορική περίοδος
βίγλα	
ντουφέκι	
γιατί ο ποιητής παραπέμπει και σε αυτές τις ιστορικές περιόδους;	

6. Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που εκφράζουν αισιοδοξία και ελπίδα. Σε τι οφείλεται η αισιοδοξία του ποιητή;

αισιοδοξία και ελπίδα

Σε τι οφείλεται η αισιοδοξία του ποιητή;

9^Η διδασκτική ώρα

Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους

4^ο ΣΤΑΔΙΟ

10^Η διδασκτική ώρα

Όλες οι ομάδες θα παρακολουθήσουν αφιέρωμα από την εκπαιδευτική τηλεόραση στο «Άξιον εστί» του Οδυσσέα Ελύτη
εκπαιδευτική τηλεόραση Οδ. Ελύτης

11^Η διδασκτική ώρα

4^ο Φύλλο Εργασίας (Κοινό για όλες τις ομάδες)

Οδυσσέας Ελύτης «Το Άξιον εστί» (Β΄ Λυκείου)

Τα πάθη, Άσμα η΄

Το Άσμα αυτό ακολουθεί μετά το Ανάγνωσμα Τέταρτο «Το οικόπεδο με τις Τσουκνίδες», που αναφέρεται στην Κατοχή και τα μπλόκα που έκαναν οι Γερμανοί στις συνοικίες της Αθήνας. Στις επιχειρήσεις τους αυτές χρησιμοποιούσαν πρωσοπιδοφόρους, που υποδείκνυαν τους αγωνιστές. Το άσμα έχει συντεθεί με βάση το γνωστό εγκώμιο «Αι γενεαί πάσαι». Το κάθε δίστιχό του έχει το ίδιο μέτρο και τον ίδιο αριθμό συλλαβών με το παραπάνω εγκώμιο. Για την κατανόηση του ποιήματος θα σας βοηθήσει πολύ το παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο του Τάσου Λιγνάδη Το Άξιον εστί του Ελύτη: «Περιεχόμενο του άσματος είναι η σκοτεινή νύχτα της δουλείας, η μαύρη περίοδος της Κατοχής. Στο φοβερό χειμώνα του 41-42 ο ποιητής, γεμάτος δάκρυα, βλέπει τις ερημωμένες κοιλάδες και σκέπτεται ότι ως και τα δέντρα θα ατιμασθούν, εφόσον θα γίνουν αγχόνες. Καμία πνοή χαράς. Στις ερημωμένες πολιτείες, που έχουν γίνει πύλες του Άδη, αναπέμπει τη διαμαρτυρία του. Παντού ο θάνατος, σύννεφο της γης που σκοτεινιάζει τον ήλιο. Οι μαυροφορεμένες γυναίκες, αντί νερό τραβούν μέσ' από τα πηγάδια τα πτώματα των αδικοσκοτωμένων.

Η αγανάκτηση τον καίει πιο πολύ από φωτιά, όταν βλέπει τα καμιόνια του στρατού της Κατοχής να φορτώνουν τον επιούσιο άρτο, το λιγοστό σιτάρι, για να το πάνε στη Γερμανία. Μέσα στις έρημες πολιτείες μόνη ζωντανή παρουσία οι επιγραφές στους τοίχους. Σκοτάδι παντού, στη φύση, στην πολιτεία, στην ψυχή του ανθρώπου. Καμιά πόρτα δεν ανοίγει να δώσει κάποιο φως στοργής. Η ιστορική πείρα (μνήμη) τον κάνει να σκέπτεται ότι έρχονται ημέρες μαύρες για τον τόπο. Κάθε υπόλειμμα ζωής είναι τόσο φρικιαστικό, ώστε δηλητηριάζει ακόμα και τις ψυχές των τεράτων».

ΓΥΡΙΣΑ τα μάτια * δάκρυα γιομάτα
κατά το παραθύρι
Και κοιτώντας έξω * καταχιονισμένα
τα δέντρα των κοιλάδων
Αδελφοί μου, είπα * ως κι αυτά μια μέρα
κι αυτά θα τ' ατιμάσουν
Προσωπιδοφόροι * μες στον άλλο αιώνα
τις θηλιές ετοιμάζουν
Δάγκωσα τη μέρα * και δεν έσταξε ούτε
σταγόνα πράσινο αίμα
Φώναξα στις πύλες * κι η φωνή μου πήρε
τη θλίψη των φονιάδων
Μες στις γης το κέντρο * φάνηκε ο πυρήνας
που όλο σκοτεινιάζει
Κι η αχτίδα του ήλιου * γίνηκεν, ιδέστε
ο μίτος του Θανάτου!

Ω πικρές γυναίκες * με το μαύρο ρούχο
παρθένες και μητέρες
Που σιμά στη βρύση * δίνετε να πιούνε
στ' αηδόνια των αγγέλων
Έλαχε να δώσει * και σε σας ο Χάρος
τη φούχτα του γεμάτη
Μεσ' απ' τα πηγάδια * τις κραυγές τραβάτε
αδικοσκοτωμένων

Τόσο δεν αγγίζουν * η φωτιά με το άχτι
που πένεται ο λαός μου
Του Θεού το στάρι * στα ψηλά καμιόνια
το φόρτωσαν και πάει
Μες την έρμη κι άδεια * πολιτεία μένει
το χέρι που μονάχα
Με μπογιά θα γράψει * στους μεγάλους τοίχους
ΨΩΜΙ ΚΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Φύσηξεν η νύχτα * σβήσανε τα σπίτια
κι είναι αργά στην ψυχή μου
Δεν ακούει κανένας * όπου κι αν χτυπήσω
η μνήμη με σκοτώνει
Αδελφοί μου, λέει * μαύρες ώρες φτάνουν
ο καιρός θα δείξει
Των ανθρώπων έχουν * οι χαρές μιάνει
τα σπλάχνα των τεράτων

Γύρισα τα μάτια * δάκρυα γιομάτα
κατά το παραθύρι
Φώναξα στις πύλες * κι η φωνή μου πήρε
τη θλίψη των φονιάδων
Μες στις γης το κέντρο * φάνηκε ο πυρήνας
που όλο σκοτεινιάζει
Κι η αχτίδα του ήλιου * γίνηκεν, ιδέστε
ο μίτος του Θανάτου!

ο πυρήνας: της γης. Ως εκεί φτάνει το πένθος. μίτος: το νήμα (που έδωσε η Αριάδνη στο Θησέα, για να ξαναβγεί από το λαβύρινθο). ο μίτος του θανάτου: το νήμα που οδηγεί στο θάνατο. πένεται: εδώ: πεινάει, λιμοκτονεί.

στρ. 1. μες στον άλλον αιώνα: στη σκοτεινή περίοδο που θα ακολουθήσει.

στρ. 2. σταγόνα πράσινο αίμα: η μεταφορά από τη βλάστηση. Ο ποιητής εννοεί ότι η ίδια η μέρα έχει νεκρωθεί. στις πύλες: των πόλεων στρ. 4. τόσο δεν αγγίζουν η φωτιά με το άχτι: δεν παραβάλλονται. Η αγανάκτηση (το άχτι) για την πείνα του λαού είναι πιο μεγάλη κι από τη φωτιά.

1. Να γράψετε 4 στίχους του ποιήματος που παραπέμπουν στην υπερρεαλιστική γραφή.

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΤΟΥΣ ΤΟ «Άξιον Εστί»

2. Να γράψετε 5 εκφραστικά μέσα που εκφράζουν τους επιπτώσεις τους γερμανικής κατοχής και τους επιβολής του ναζισμού στη ζωή των Ελλήνων και να αποδώσετε το νόημά τους.

Εκφραστικό μέσο	στίχος	νόημα

3. Το ποιητικό υποκείμενο εμφανίζεται ως ποιητής-προφήτης. Με ποιους τρόπους επιτυγχάνει ο ποιητής να δώσει προφητικό τόνο στο ποίημα;

4. Μετά από αυτή την περιδιάβαση στο έργο, στη ζωή και στα κείμενα των δύο αυτών δημιουργών, σε ποιο συμπέρασμα θα μπορούσατε να καταλήξετε για τη σχέση της ποίησης με την ιστορική πραγματικότητα;

12^Η διδακτική ώρα

Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ζ. ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) <http://tvxs.gr>
- 2) <https://www.youtube.com>
- 3) <http://ritsos.ekebi.gr>
- 4) <http://el.wikipedia.org>
- 5) <http://www.ime.gr/>
- 6) <https://www.google.gr>
- 7) <http://www.greek-language.gr>
- 8) <http://wwk.kathimerini.gr>
- 9) <https://www.youtube.com>
- 10) <http://el.wikisource.org>
- 11) <http://www.edutv.gr>